

AD/HD-LAPSI SOITTOTUNNILLA

Pirjo Järveläinen

**Pedagoginen opinnäytetyö
Toukokuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

5.3.2008

Tekijä(t) JÄRVELÄINEN, Pirjo	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö 5 op	
	Sivumäärä 17	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____saakka	
Työn nimi AD/HD-LAPSI SOITTOTUNNILLA		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja Tuija Rautio		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Opinnäytetyössä selvitettiin, mitä AD/HD tarkoittaa ja millä tavalla se ilmenee erityisesti lapsilla. Tavoitteena oli saada soitonopettajalle tietoa ja työkaluja, jotka tukevat AD/HD-diagnosoidun lapsen ohjaamista soittotunnilla. Työssä käytiin läpi AD/HD-käsitteiden sisältöä ja siihen kuuluvia oireita sekä tarkasteltiin, miten ne tulevat esille eri tilanteissa, kuten esimerkiksi soittotunnilla. Asioiden selvittämiseksi on käyty keskusteluja mm. AD/HD-lasten kanssa työskentelevän henkilön ja AD/HD-diagnosoidun lapsen vanhemman kanssa. Lähdeaineistona on käytetty kirjallisuutta, internetaineistoa ja puhelinkeskusteluja. Tarkastelu osoitti, että AD/HD on hyvin monisäikeinen oireyhtymä. Tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriöisen oppilaan ohjaamiseen ei ole olemassa yhtä ainutta ratkaisumallia, vaan niitä on useita ja ne vaihtelevat kunkin henkilön mukaan. Tutkielma auttoi tekijää ymmärtämään mitä on AD/HD ja antoi eväitä sekä rohkaisi työskentelemään kyseisen oireyhtymän omaavien henkilöiden kanssa.		
Avainsanat (asiasanat) AD/HD, oppilas, opettaja, oppiminen, soitonopetus		
Muut tiedot		

Author(s) JÄRVELÄINEN, Pirjo	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 17	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title THE ADHD CHILD IN THE MUSICAL INSTRUMENT LESSON		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) Tuija Rautio		
Assigned by		
Abstract <p>The thesis clarifies the concept of ADHD and what kind of symptoms especially children with ADHD have. The writer's aim was to provide musical instrument teachers with information which could help when teaching children with ADHD.</p> <p>The thesis deals with the terminology of ADHD, its symptoms and how the symptoms appear in different situations, for example in the musical instrument lesson. The writer has been in contact with a person working with children who have ADHD and a parent whose child has ADHD. As sources the witer has used written material, the Internet and telephone conversations.</p> <p>The study showed that ADHD is a very complicated syndrome. The writer found out that there is no single approach to instructing a child with ADHD. In fact, several approaches can be used depending on the child. Writing the thesis made the writer understand what ADHD is. It also encouraged her to work with pupils diagnosed with ADHD.</p>		
Keywords ADHD, pupil, teacher, learning, music teaching		
Miscellaneous		

Sisällys

1	JOHDANTO	3
2	MIKÄ ON AD/HD JA MITEN SE ILMENEE?	4
	2.1 AD/HD-käsitteen sisältöä	4
	2.2 Yleisimpiä oireita.....	5
	2.2.1 Tarkkaavaisuushäiriö	5
	2.2.2 Ylivilkkaus ja impulsiivisuus	5
	2.3 Oppimiseen liittyvät vaikeudet	7
	2.3.1 Motoriikan häiriöt	7
	2.3.2 Hahmottamisen häiriöt	7
3	ADHD-LAPSI SOITTOTUNNILLA	10
	3.1 Miten oireet näkyvät soittotunnilla?.....	10
	3.2 Miten tukea AD/HD-oppilaan oppimista soittotunnilla?	11
4	KOKEMUKSIA AD/HD-OPPILAAN OPETTAMISESTA	13
5	POHDINTA	15
	LÄHTEET	17

1 JOHDANTO

Toimin pianonsoitonopettajana musiikkiopistossa ja opetusvuosia on takana jo yli kaksikymmentä vuotta. Oppilaani ovat pääosin perustasoa olevia n. 7 - 16-vuotiaita lapsia ja nuoria. Olen pitänyt myös musiikkivalmennusta alle kouluikäisille lapsille. Valmennusryhmässä lapset tutustuvat muun muassa eri instrumentteihin ennen varsinaisen soitonopiskelun aloittamista.

Pianoluokallani on viime vuosien aikana ollut useita oppilaita, jotka ovat kärsineet tarkkaavaisuuden ja/tai ylivilkkauden häiriöistä. Osalla heistä on AD/HD-diagnoosi, joka on ollut myös minun tiedossani. Olen usein miettinyt, että osaanko ohjata heitä parhaalla mahdollisella tavalla, sillä minulla ei ole kovin paljon tietoa kyseisestä oireyhtymästä. Näin ollen halusin tässä opinnäytetyössä selvittää, mitä AD/HD on, ja mitä minun soitonopettajana tulisi ottaa huomioon kyseisen diagnoosin omaavien oppilaiden ohjaamisessa ja oppimiseen liittyvissä asioissa.

Tarkastelen ja pohdin tässä opinnäytetyössäni AD/HD-diagnosoidun oppilaan ohjaukseen ja oppimiseen liittyviä ongelmia ja niiden ratkaisuja. Olen etsinyt erilaisia ratkaisumalleja lukemalla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, artikkeleita ja www-aineistoa sekä haastatellut AD/HD-lasten kanssa työskentelevää henkilöä.

Tavoitteenani on saada tietoa ja työkaluja siihen, kuinka voin auttaa tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriöisiä oppilaita saamaan parhaan mahdollisen hyödyn soitonopiskelusta, ja miten antaa musiikin harrastuksen avulla eväitä heille tulevaisuutta varten.

2 MIKÄ ON AD/HD JA MITEN SE ILMENEE?

2.1 AD/HD-käsitteen sisältöä

AD/HD-termi tulee englanninkielisistä sanoista *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*, joka tarkoittaa tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriötä. AD/HD luokitellaan neuropsykiatriseksi ja neurobiologiseksi oireyhtymäksi, mikä tarkoittaa sitä, että käyttäytymishäiriöt johtuvat neurologisista ja biologisista syistä. Amerikkalaisen psykiatrisen tautiluokituksen (DSM-IV) mukaan AD/HD:hen kuuluu tarkkaavaisuushäiriön ja ylivilkkauksen lisäksi myös impulsiivisuus. Tautiluokituksessa käytetään vinoviivaa korostamaan sitä, onko henkilöllä vain tarkkaavaisuushäiriö tai vain ylivilkkautta ja impulsiivisuutta. AD/HD:hen voi liittyä myös muita häiriöitä, kuten kömpelyyttä, hahmotus- ja/tai oppimisvaikeuksia. Suomessa käytetään myös nimikettä MPD (*minimal brain dysfunction*) eli lievä aivotoiminnan häiriö, johon liittyy motoriikan, hahmottamisen ja/tai oppimisen häiriö. AD/HD ja MBD ovat käsitteinä identtisiä, joten kansainvälisesti on siirrytty käyttämään pelkkää AD/HD-termiä. (Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen, 2004, 11, 17–19.)

Ihmisillä esiintyy normaalissa elämässä myös tarkkaavaisuuteen ja aktiivisuuteen liittyviä vaihteluita. Häiriöstä puhutaan silloin, kun oireet ovat erityisen voimakkaita ja kestäneet pitkään sekä vaikuttavat henkilön toimintakykyyn haitallisesti. Oireet ovat ilmenneet jo ennen kouluikää ja muut häiriöt ovat pois suljettuja. (Adhd-center, 2007.)

Vaikka AD/HD-oireyhtymän taustalla on aivotoiminnan häiriö, niin se ei välttämättä vaikuta älykkyyteen millään tavalla. AD/HD on keskuudessamme yleisempää kuin luullaan, ja kyseisestä oireyhtymästä kärsivät voivat olla jopa keskimääräistä lahjakkaampia ja luovempia henkilöitä. (Töyrylä, 2007, 29.)

2.2 Yleisimpiä oireita

2.2.1 Tarkkaavaisuushäiriö

Jos henkilöllä on diagnosoitu pelkkä tarkkaavaisuushäiriö (ADD = attention deficit disorder), johon ei liity ylivilkkautta ja levottomuutta, voi sekin ilmetä monella eri tavalla. Lapsi vaipuu helposti omiin ajatuksiinsa ja tehtävistä suoriutuminen on hänelle useasti vaikeaa. (Jokinen – Ahtikari, 2004, 9.)

Oireistossa esiintyy yleensä:

- huolimattomuutta, yksityiskohtien huomioimattomuutta
- keskittymis- ja kuunteluvaikeuksia
- ohjeiden noudattamisen vaikeuksia
- työnteon aloittamisen ja loppuunsaattamisen vaikeuksia
- oman toiminnan suunnittelun vaikeuksia
- ponnistelua vaativien tehtävien välttelyä
- esineiden kadottamista
- ulkopuolisista ärsykkeistä häiriintymistä
- unohtelua ja vaihtelevaa suorituskykyä

Tarkkaavaisuushäiriöisillä lapsilla on taipumus väsyä nopeasti joutuessaan ponnistelemaan keskittymisen ja ympäristöstä tulevien virikkeiden kanssa. Monella lapsella voi oireisiin liittyä myös oppimisvaikeuksia ja käyttäytymishäiriöitä. Mitä pidemmälle päivä etenee, sen enemmän oireet väsymyksen myötä korostuvat.

(Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen, 2004, 33, 34.)

Tämä merkitsee pianonsoitossa sitä, että lapsi ei esimerkiksi jaksa tai malta soittaa jotain tiettyä yksityiskohtaa kappaleesta useaan kertaan peräkkäin, vaan ajatus lähtee harhailemaan välillä muualle. Oppilas ei myöskään välttämättä aina kuuntele tai pysty toteuttamaan annettuja ohjeita, jotka hän on saanut soittoläksyn harjoittamista varten. Pianotunnilla tarvittavat nuottivihot jäävät useasti kotiin ja jopa katoavat. Itse pianotuntikin saattaa unohtua, jos kaveri sattuu kutsumaan kylään.

2.2.2 Ylivilkkäus ja impulsiivisuus

Tarkkaavaisuushäiriöön liittyy usein myös ylivilkkautta ja impulsiivisuutta.

Ylivilkkauteen liittyviä oireita:

- paikoillaan pysymisen vaikeus, raajojen heiluttelu istuttaessa
- tarpeettomat liikkeet
- juoksentelu, sopimaton kiipeily
- vaikeudet leikkiä tai työskennellä rauhallisesti
- jatkuva vauhdikkuus ja energisyys
- jatkuva puhuminen
- lähellä olevien esineiden tavoittelu

Impulsiivisuuteen liittyviä oireita:

- taipumus sanoa vastaus kuuntelematta kysymystä loppuun asti
- taipumus sanoa mitä mieleen juolahtaa
- kykenemätön odottamaan vuoroaan
- toisten keskeyttäminen ja häiritseminen
- kärsimättömyys
- kykenemättömyys ajatella seurauksia
- tehtävän aloittaminen ennen senannon loppuun saattamista
- nopeasti ja hosuen työskentely
- huolimattomuusvirheiden runsaus
- kykenemättömyys tarkistaa ja korjata virheitä
- tapaturma-alttius, vaarallisiin toimintoihin osallistuminen

Impulsiivinen käyttäytyminen on lapsilla yleensä äkillistä ja odottamatonta. He eivät suunnittele käyttäytymistään etukäteen, eivätkä pysty ymmärtämään tilanteen kehittymistä ja seurauksia. Oppilas voi olla soitonopettajalle todellinen haaste, jos ei ole työkaluja erilaisten tilanteiden varalle. Hän ei yleensä jaksakaan istua pitkään paikallaan, mikä luo rajat muun muassa soittokappaleiden pituudelle. Ohjeiden on oltava lyhyet ja ytimekkäät, mutta lapsi voi silti keskeyttää tehtävänannon tai hän touhuaa sillä aikaa jotain muuta. Luokassa olevat esineet tai muualta kuuluvat äänet saattaa ajoittain myös kiinnostaa lasta enemmän kuin soittaminen.

On sanottu, että ylivilkkaudesta ja impulsiivisuudesta kärsivä lapsi on tyytyväinen saatuaan tehtävän suoritettua, mutta hän ei ole kiinnostunut lopputuloksesta. (Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen, 2004, 34, 35.)

2.3 Oppimiseen liittyvät vaikeudet

AD/HD-oireyhtymään voi liittyä useita ongelmia, jotka vaikuttavat lapsen oppimiseen. Yli 90:lla AD/HD-diagnosoidusta lapsesta sanotaan olevan ikäisiään huonompi koulu-menestys. Noin 30 %:lla on oppimisvaikeuksia muun muassa lukemisen, kirjoittamisen ja aritmeettisten taitojen alueilla. Kaikista koululaisista n. 5 – 10 %:lla on erityisiä vaikeuksia jollakin alueella kuuntelemisen, lukemisen, kirjoittamisen, laskemisen ja sosiaalisten taitojen hankkimisessa ja käytössä, joiden syyt ovat oletettavasti taustaltaan neurologisia. Näistä noin kolmasosa on AD/HD-lapsia. (Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen, 2004, 39.)

2.3.1 Motoriikan häiriöt

Kokonaismotoriikan häiriöisen lapsen on vaikeaa yhdistää eri lihasryhmien toimintaa. Hänelle voi olla myös vaikeaa liikuttaa vasenta ja oikeaa kättä eri aikaan. *Kinesteettisen (asentotunnon)* hahmottamisen vaikeuksista kärsivän lapsen on vaikeaa käsittää, missä asennossa raajat kulloinkin ovat ja miten ne liikkuvat.

Hienomotoristen toimintojen ongelmat puolestaan häiritsevät muun muassa silmän ja käden yhteistyötä sekä sorminäppäryyttä. Tuntoaisti on usein heikko, jolloin esimerkiksi kynän pitäminen tuottaa hankaluutta ja kirjoittamisen automatisoituminen ei tahdo onnistua. Lapsi tiedostaa yleensä kömpelyytensä ja on haluton osallistumaan motorisia taitoja vaativiin tehtäviin ja toimintoihin. Motoristen taitojen puutteiden sanotaan olevan merkittäviä nuorilla lapsilla, mutta ongelmat yleensä vähenevät iän myötä. (Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen 2004, 36, 37.)

Edellä mainitut häiriöt tarkoittavat pianonsoittajalla muun muassa sitä, että jos soittotehtävä vaatii käsiä liikkumaan eri aikaan, niin sen toteuttaminen on vaikeaa. Kädet ovat useasti jäykät ja kömpelöt minkä vuoksi sormet eivät pysty soittamaan nopeutta vaativia sävelkulkuja.

2.3.2 Hahmottamisen häiriöt

Hahmottamisen häiriöt tarkoittavat sitä, että AD/HD-lapsen on vaikea rekisteröidä, järjestää ja tulkita aistihavaintoja. Vaikeuksia voi ilmetä kaikissa aistihavainnoissa. *Visuaalinen (nähdyn) hahmottamiskyvyn* häiriö tuottaa hankaluuksia muun muassa kuvioi-

den ja yksityiskohtien erottamisessa taustasta, esineiden muodon tunnistamisessa ja niiden sijainnin, suunnan sekä koon arvioinnissa. Nähdyn hahmottamisen häiriöön liittyy useasti visuumotorisia vaikeuksia. Lapsi ei aina pysty toteuttamaan käsillään sitä, mitä silmä näkee. Oikean ja vasemman tajuaminen voi olla hänelle myös hankalaa.

Visuaalisen hahmottamiskyvyn häiriö on hankala musiikin harrastajille silloin, kun soitetaan nuoteista. Pelkästään nuottikirjoituksen opettelu on jo useasti työlästä ja aikaa vaativaa puuhaa. Nähdyn hahmottamiseen liittyvät häiriöt eivät aina välttämättä tuota ongelmia, sillä muut vahvat alueet voivat kompensoida niitä, kuten esimerkiksi hyvä muisti ja kuullun hahmottaminen.

Auditiivisen (kuullun) hahmottamisen vaikeus tarkoittaa, että lapsi ei pysty erottamaan mistä suunnasta ääni tulee. Myös samantapaisten sanojen ja äänensävyjen erottaminen toisistaan tuottaa vaikeuksia. Hänen on hankala erottaa tärkeä tieto asiaankuulumattomien äänten joukosta. Jos lapsella on sosiaalisen hahmottamisen puutteita, se häiritsee keskustelua ja yhdessäoloa muiden kanssa. Hän ei kykene ottamaan huomioon toisia ihmisiä eikä havaitse sanatonta viestintää.

Heikon *taktiillisen aistin (kosketusaistin)* omaava lapsi voi ali- tai ylireagoida satuttaessaan itsensä. Hän ei välttämättä havaitse, onko hänellä kuuma vai kylmä. Hellä kosketus saattaa tuntua lyönniltä, joten lapsi välttelee kehon kosketusta. (Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen, 2004, 38, 39.)

Auditiivisen hahmottamisen vaikeudesta kärsivän soittajan on hankalaa erottaa äänen sävyjä toisistaan. Korkean ja matalan äänen ero ei ole hänelle välttämättä selvä asia. Ne lapset, joilla on heikko kosketusaisti, eivät useinkaan anna ohjaajan ottaa kädestä kiinni ohjatakseen sen asentoa tai vapauttaakseen sitä jännityksistä. Oppilas ei monesti muutenkaan anna tulla lähelle ja koskettaa itseään.

Usealla AD/HD-lapsella on normaali tai lähes normaali älykkyys, vaikka heillä on oppimisvaikeuksia. Oppimisvaikeuksien taustalla voi kuitenkin esiintyä heikkoutta älyllisellä tasolla. Vaatimusten lisääntyessä iän myötä, oppimisvaikeuksista johtuvat ongelmat saattavat lisääntyä. Lapsi ei välttämättä pysty muodostamaan kokonaisuuksia eikä liittämään tietoa eri asiayhteyksiin. Hänellä on vaikeuksia palauttaa asioita mieleen,

kuten aikaisemmin opittuja tietoja ja kokemuksia, joita voisi käyttää hyväksi oppimisessa. Looginen ajattelu on hankalaa ja informaation työstäminen hidasta. (Michelsson – Saresma – Valkama – Virtanen, 2004, 40.)

3 ADHD-LAPSI SOITTOTUNNILLA

3.1 Miten oireet näkyvät soittotunnilla?

AD/HD-lapsen oireet saattavat olla hyvin monenlaisia ja tulevat useasti esiin eri tavoin. Lapselle voi olla vaikeaa toimia ohjeiden, sääntöjen, tavoitteiden tai tilanteiden vaatimusten mukaan. Hänen on vaikea kohdistaa ja ylläpitää tarkkaavaisuuttaan. AD/HD-diagnosoituilla lapsilla on myös yleensä toiminnanohjauksen ongelmia. (Jokinen – Ah-tikari, 2004, 23.)

Ipo Karhio kertoo opinnäytetyössään, että joidenkin arvioiden mukaan AD/HD saattaa olla musiikin ja yleensä taideaineiden harrastajien keskuudessa normaalia yleisempää. Monesti AD/HD-henkilöt ovat hyvin luovia ja persoonallisia ihmisiä. AD/HD-diagnoosi ei siis tarkoita sitä, että lapsen menestymismahdollisuudet musiikinopiskelussa olisivat olemattomat. Seuraavassa luettelossa käy ilmi, miten AD/HD näkyy useasti soittotunnilla:

- Oppilaan on vaikea istua tuolilla paikallaan. Hän liikehtii jollakin tapaa jatkuvasti, esimerkiksi sormia napsutellen.
- oppilas on malttamaton kuuntelemaan ohjeita loppuun saakka ja saattaa aloittaa kappaleen soittamisen, vaikka ohjeistus on vielä kesken
- Oppilaalle voi tulla tarve puhua tilanteen ulkopuolisesta asiasta kesken kappaleen. Tai hän saattaa vaipua omiin ajatuksiinsa kuuntelematta mitä hänelle puhutaan.
- Oppilas unohtaa helposti asioita, jotka hänelle on vähän aikaa sitten kerrottu.
- Oppilaalla esiintyy useasti poikkeuksellisen suuria motorisia ongelmia. Toiminta on kömpelöä. Tunnin aloittaminen ja lopettaminen vie aikaa, sillä tavaroiden järjestyksessä esiintyy monesti hankaluuksia.
- Nuotinluvussa on vaikeuksia. Oppilas voi hypätä riviltä tai ylittää tahdin huomaamattaan. Suoraan nuoteista soittaminen voi tuottaa hankaluuksia, vaikka nuotit olisivat muuten tutut.

- Nuotinluvun vaikeuksista kärsivä oppilas saattaa joutua opettelemaan kappaleen ulkoa esittääkseen sen soittotunnilla.
- Hyvin kappaleensa kotona harjoitellutkin oppilas voi mennä lukkoon soittotunnilla. Tästä saattaa syntyä vaikutelma, että oppilas on täysin laiminlyönyt kotitehtävänsä, vaikka asia ei niin olisikaan.

Samanlaisia oireita voi esiintyä myös ihmisillä, joilla ei ole varsinaista AD/HD:tä. Väsymys on yksi tekijä, mikä vaikuttaa usein haitallisesti toimintoihimme. (Karhio, 2005, 15, 16, 17.)

3.2 Miten tukea AD/HD-oppilaan oppimista soittotunnilla?

AD/HD-lapset ovat useasti heikon itsetunnon vuoksi alisuoriutuja. Heillä on vaikeuksia myös tunteiden säätelyyn, ilmaisun ja hillinnän kanssa. (Jokinen – Ahtikari, 2004, 23.) Haastatteleman erityisopettaja Väisänen sanoo, että AD/HD-lapseen tutustuminen tulee tapahtua pienin askelin. Opettajan täytyy olla rauhallinen, kuunnella häntä ja olla aidosti kiinnostunut hänen asioistaan. Luottamuksen saavuttaminen on tärkeä tukipilari yhteistyön sujumisen kannalta., ja se auttaa myös lasta oppimisprosessissa. On hyvä, jos opettaja ei luo liian suuria odotuksia, vaan antaa lapsen olla oma itsensä.

AD/HD-oppilaalla tulee olla tavoitteita, mutta etenemisen on tapahduttava pienin askelin. Pienet tavoitteet motivoivat tekijää saattamaan tehtävä loppuun asti. Periksi ei saa antaa, jos lapsi yrittää etsiä oikotietä. Positiivinen palaute pienistäkin asioista on erittäin tärkeää AD/HD-lapselle, sillä se kohottaa muun muassa hänen itsetuntoaan. Väisänen mukaan on hyvä suunnitella soittotunnit tarkkaan etukäteen ja neljänkymmenenviiden minuutin mittainen tunti tulisi jakaa pieniin osiin. (Väisänen, 2008.)

AD/HD-opas neuvoo pitämään oppilaan kanssa hauskaa aina silloin kun se on mahdollista. Huumori ja leikkimielisyys luovat myönteisyyttä oppilaan ja opettajan välisiin suhteisiin, ja ne auttavat opettajaa jaksamaan työssään. Vanhempien kanssa keskustelu auttaa ohjaajaa ymmärtämään lapsen ongelmia, ja se antaa tukea myös ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyyn. Aikuisen on hyvä palauttaa mieleen, millaista on olla lapsi tai nuori. Lapsen täytyy antaa erehtyä ja tehdä virheitä. Hänen kanssaan voi keskustella siitä, mikä tai missä meni vikaan ja miten asian voisi tehdä toisin. Virheistä oppii eniten.

Tärkeää on myös antaa oppilaan välillä levähtää ja tehdä työtä omaan tahtiinsa. (Jokinen – Ahtikari, 2004, 24, 25.)

Lasta tulisi tukea ymmärtämään ja auttamaan itse itseään. Häntä voi auttaa tuntemaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa puhumalla vaikeuksista ja niiden näkymisestä. ADHD-diagnoosista ei saa kuitenkaan tulla selitystä tai oikeutusta ongelmalliselle käyttäytymiselle, mutta lasta saattaa helpottaa, jos hän tietää mistä on kysymys ja miten voi kehittyä. Ohjaajan tehtävä on muun muassa pyrkiä huomaamaan, milloin oppilas pärjää itsenäisesti tehtävissään ja kannustaa häntä omatoimiseen työskentelyyn. Vahvuuksien esiin tuominen tukee AD/HD-lapsen kehittymistä ja oppimista sekä vahvistaa hänen itsetuntoaan. Opettajan on siis tehtävä itsensä tarpeettomaksi. (Jokinen – Ahtikari, 2004, 26.)

Tila, jossa opettaminen tapahtuu, vaikuttaa myös oppimiseen. Keskittyminen voi kohdistua epäolennaisiin asioihin. Soittotapahtumaan liittymättömät, ulkoiset ärsykkeet tulisi minimoida. Esimerkiksi pianon voi sijoittaa pois ikkunan läheisyydestä, että mahdolliset ulkona tapahtuvat asiat ja äänet eivät haittaa keskittymistä. Kovaääninen kellon raksutuskin voi häiritä soittoon paneutumista. (Karhio, 2005, 24.)

Psykologi Silve Serenius-Sirven mukaan AD/HD-lapsille on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia, sillä kielteisen minäkuvan muodostuminen on heille suuri riski. Väli-tön, kannustava palaute ja erilainen palkitseminen helpottavat yleisesti AD/HD-lasten arkea. (Arvonen, 2008, 58.)

4 KOKEMUKSIA AD/HD-OPPILAAN OPETTAMISESTA

Pitkän pianonsoitonopettajan urani aikana soittotunneillani on ollut useasti tarkkaavaisuuden ja/tai ylivilkkauksen häiriöstä kärsiviä oppilaita. Osalla heistä on ollut AD/HD-diagnoosi ja osalla ei. On myös mahdollista, että minulle ei ole aina kerrottu kyseisestä oireyhtymästä, vaikka oppilaalla ja hänen huoltajillaan olisikin se tiedossa. Tämä on ollut eräs haittaava tekijä, sillä olen kokenut asian sen verran araksi, että hyvin harvoin uskaltaudun sitä tiedustelemaan oppilaan vanhemmilta, puhumatta oppilaalta itseltään. Tosin tässä asiassa on tapahtunut muutosta parempaan suuntaan viime aikoina, sillä vanhemmat ovat mielestäni tulleet avoimemmiksi lastensa ongelmien suhteen.

Tarkkaavaisuuden ja ylivilkkauksen häiriöitä on tutkittu paljon. Se on tuonut tullessaan arvokasta tietoa niin meille opettajille kuin AD/HD-oireista kärsivien lasten vanhemmille. Luulen, että tieto ei tässä tapauksessa ole aiheuttanut tuskaa, vaan auttanut meitä aikuisia ymmärtämään tarkkaavaisuuden ja ylivilkkauksen oireista kärsiviä lapsia. Omiin kokemuksiini mukaan vanhemmat ovat ymmärtäneet sen, että on hyödyksi lapselle, jos kertoo lasta ohjaaville henkilöille, ja mikä tärkeintä, lapselle itselleen, mistä ongelmat johtuvat. Ja vaikka tietoa ei oppilaan vanhemmilta tai huoltajilta tulisikaan, AD/HD:stä on nykyisin runsaasti kirjallisuutta ja internet-aineistoa saatavilla. Tietolähteistä on suuri apu soitonopettajan työssä, sillä ne auttavat sekä oppilasta että opettajaa jaksamaan paremmin.

Keskustelin taannoin erään isän kanssa hänen AD/HD-diagnosoidun poikansa ongelmista ja siitä, miten he perheenä ovat kokeneet sen, että ovat avoimesti kertoneet lapsen AD/HD-oireyhtymään liittyvistä asioista. Pojan oireisiin kuului muun muassa hahmotamisen vaikeuksia, omiin ajatuksiin vaipumista eli haaveilua ja unohtelua. Hänellä ei ollut ylivilkkaus ja impulsiivisuus ongelmia, joten ihmettelin hiukan, miksi diagnoosina oli AD/HD, eikä esimerkiksi pelkkä ADD (Jokinen – Ahtikari, 2004, 9), mikä viittaisi vain tarkkaavaisuushäiriöön.

Haastattelemanani erityisopettaja Väisäsen, joka on työskennellyt useita vuosia lähes päivittäin AD/HD-lasten kanssa, kertoi minulle, että tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriöis-

tä kärsivien lasten diagnosointi on hänen mielestään kuin veteen piirretty viiva. Hänen mukaansa on vaikeaa luokitella lasta oireiden mukaan, sillä ne voivat olla niin moninaiset ja esiintyvät hyvin erilaisina eri henkilöillä. On vaikea tietää, mistä esimerkiksi levottomuus johtuu, sillä siihen voi vaikuttaa niin monenlaiset taustatekijät.

Väisänen kertoi myös, että hänen kokemuksensa perusteella kahden kesken tapahtuvat soittotunnit tukevat yleisesti AD/HD-lastaa oppimisessa. Hänen mukaansa AD/HD-lapset esimerkiksi esiintyvät mielellään ja ohjaavat muitakin omien kokemusten positiivisten perusteella. Olen myös itse havainnut työssäni sen, että AD/HD-oppilaani eivät ole vältelleet esiintymislavalle nousua.

Väisänen oli myös sitä mieltä, että AD/HD-oireista kärsivälle lapselle ei ole tärkeää vain pelkästään tehtävästä suoriutuminen, vaan hän on kiinnostunut lopputuloksesta. Hänen mukaansa ei siis voi yleistää väitettä, että AD/HD-lastaa ei kiinnostaisi millainen tehdyn tehtävän lopputulos on.

Luulen, että lopputuloksen kiinnostukseen vaikuttaa paljon se, onko tehtävä sellainen, mikä kiinnostaa lasta ja onko hän saanut positiivista palautetta aikaisemmista suorituksistaan vai ei. Omien kokemusteni perusteella positiiviset kokemukset ja palkitseminen motivoivat lasta suoriutumaan tehtävästään mahdollisimman hyvin. Olen tullut huomaamaan, että hyvin pienistäkin asioista koostuva kannustaminen voi saada suuria aikaan ja erityisesti silloin, kun kyseessä on AD/HD-lapsi.

Urani aikana olen huomannut, että soiton harrastaminen antaa tarkkaavaisuutta ja/tai ylivilkkaushäiriöiselle lapselle paljon iloa ja työkaluja oppimiseen sekä elämää varten. Esimerkiksi keskittymiskyky ja pitkäjänteisyys ovat parantuneet monella oppilaalla soittokappaleiden harjoittamisen myötä. Tämä auttaa yleisesti heitä oppimisessa ja arkielämän hallinnassa. Esiintymiset ja onnistumiset kohottavat itsetuntoa ja antavat eväitä moniin eri tilanteisiin. Olen havainnut myös sosiaalisten taitojen kehittyneen joillakin lapsilla soittoharrastuksen myötä. AD/HD-lapselle voi olla todella iso juttu osata soittaa ja jos vanhemmat tukevat harrastusta kaikin mahdollisin tavoin, niin sen voisi sanoa olevan terapiaa parhaasta päästä.

5 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö on yleisesti ottaen antanut minulle soitonopettajana paljon. Tutkituani eri lähteitä, olen saanut tietoa ADHD-diagnoosista ja siihen liittyvistä oireista, joita kohtaan useasti työssäni soitto-oppilaiden kanssa. Olen osittain jo soveltanut saamiani tietoja ja työkaluja käytännössä ja kokemukset ovat olleet pelkästään positiivisia. Huomasin ilokseni myös, että voin soveltaa opinnäytetyössä mainittuja ohjeita oppilaan kuin oppilaan kanssa riippumatta siitä, onko ohjattavalla henkilöllä AD/HD tai ei.

Vuorovaikutustaitoni ovat kehittyneet, kun olen rohkeasti lähestynyt oppilaan huoltajia. Olen joiltakin tiedustellut esimerkiksi sitä, miten lapsella koulussa menee heidän mielestään ja millaisia odotuksia tai toiveita heillä on lapsensa suhteen. Sydän on tosin pamppaillut joissakin tapauksissa hieman tavallista kiivaammin, mutta asiat ovat hoituneet yleensä parhain päin, kun muistaa olla hienovarainen.

Tavoitteenani tässä opinnäytetyössä oli saada tietoa ja työkaluja opetustyötäni varten, jotta oppilaat saisivat mahdollisimman suuren hyödyn soittoharrastuksestaan. Mielestäni tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Odotin saavani apua tätä kautta myös työssä jaksamiseen, sekä oppilaan että opettajan näkökulmasta katsottuna. Uskon, että tietoperusta, joka minulla on, palvelee molempia osapuolia.

Aika, minkä olen työskennellyt AD/HD-aiheen ja parissa, on kehittänyt opettajuuttani ison askeleen eteenpäin. Olen joutunut pohtimaan esiin tulleita asioita monelta kantilta, mikä on tuonut syvyyttä opettajuuteeni musiikkikasvattajana. Kuten aikaisemmin mainitsin, olen saanut välineitä soittotunneilleni kaikkien siellä käyvien oppilaiden hyväksi. Liian suuret odotukset ja vaatimukset voivat kariuttaa kenen tahansa soittoharrastuksen. Kukin oppilas on nähtävä omana yksilönään ja toimittava sen mukaan. Onneksi myös opetussuunnitelmat tukevat yleisesti nykyään tätä ajatusmallia.

Aion kannustaa myös kollegoitani suhtautumaan varauksettomasti AD/HD-lapsiin ja jakaa tietoutta heille, mikäli katsovat sitä tarvitsevansa. Voisin kuvitella palaavani aiheeseen joskus myöhemmin ja tuoda esille omia sekä kollegoideni kokemuksia aiheeseen liittyvästä työskentelystä musiikin parissa. En ole löytänyt kovin paljon AD/HD-oireyhtymään liittyvää tutkimustietoa juuri musiikin alalta, joten työsarkaa riittäisi tällä alueella. Tulevaisuus näyttää, mitä se tuo tullessaan, mutta minun on tästä hyvä jatkaa työtäni ja katsoa avartuneimmin silmin ja ajatuksin elämää eteenpäin

LÄHTEET

Painetut lähteet

Arvonen, Päivi 11.1.2008: Tuki tuo tulosta. *Opettaja 1-2*. Artikkel. Alkuperäislähteet: www.adhd-liitto.fi, www.adhd-center.com.

Jokinen, Kristiina – Ahtikari, Kati 2004: *AD/HD-opas koulunkäyntiavustajalle*. Opetus 2000. PS-kustannus, Jyväskylä.

Michelsson, Katarina – Saresma, Ulla – Valkama, Kristiina – Virtanen, Pirkko 2004: *MBD ja ADHD, Diagnosointi, kuntoutus ja sopeutuminen*. Opetus 2000. PS-kustannus, Jyväskylä.

Töyrylä, Inka 2007: ADHD on luultua yleisempi. *Terveystieteitä 3*. Artikkel. Asiantuntijana Mirja Heikkilä, ADHD-liitto.

Painamattomat lähteet

Karhio, Ilpo 2005: *AD/HD Musiikinopiskelussa ja opettamisessa*. Tietoa tarkkaavaisuushäiriöstä oppilaan ja opettajan näkökulmasta. Stadia, Helsingin ammattikorkeakoulu. (Opinnäytetyö).

Tiedonannot

Väisänen, Marja-Leena 10.4.2008. Erityisluokanopettaja. Suonenjoki. (Puhelinkeskustelu).

Internet lähteet

ADHD-center 23.2.2007 (Päivitetty): Mitä on ADHD? [WWW-dokumentti].
<http://www.adhd-center.com/mita_on_ad.html>